

Újhartyánról indult... Beszélgetés Mislivecz Pállal

A hartyáni idősebb generáció Mislovic (Mislovec) Pali-ként említi, mikor szó kerül róla. Valójában Mislivecz Pál és Kanadában él. Az utóbbi években három-négyévente felkeresi Újhartyánt, ilyenkor meglátogatja régi barátait, végig sétál a falu utcáin, emlékezik a régi családokra, régi házakra... Legtöbb időt egyik öreg barátja, Hümpfner Jani bácsi házában tölti.

Legutóbb 2000 év tavaszán járt itt, vele beszélgettem életútjáról a Kultúrházban.

Honnan származik Pali bácsi? Hogyan került Újhartyánra?

1925-ben jöttünk le Szlovákiából, Késmárkon születtem. Pozsonyban is laktunk, ott jártam iskolába. Abban az időben apám nagyon nehezen kapott munkát – házakat épített – és eljöttünk Újhartyánba. Itt volt egy távoli rokon család, a Wachsmannék.

Hány éves volt mikor ide költöztek?

Akkor 11 éves voltam, itt is jártam iskolába. A magyar nyelvet akartam megtanulni, de csak németül beszéltek. Az én anyanyelvem is német volt.

Az iskola után elmentem a gyárba inasnak. Vézna gyerek voltam. Az apám azt mondta: te a kőműves szakmában gyenge vagy és kicsi. Kitanultam hát kereskedőnek, de az nem volt jól fizető szakma. Később visszajöttem apámhoz dolgozni. Elvégeztem ezt a szakmát is.

Emlékezik olyan épületre, amit maguk építettek itt Hartyánban?

Építettünk itt az Újtelepen, hartyáni lakosok házeit építettük. Építettünk a papnak is. Ott egy kis bajba jöttünk, mert édesapám adott egy árajánlatot, erre a plébános azt mondta, hogy drága és hogy egy másik vállalkozóhoz megy. Az elkezdte a munkát, de nemsokára abbahagyta és elpucolt...Jött a pap vissza hozzánk, hogy mit csináljon. Az apám azt mondta neki: nézze plébános úr, maga még a rajzokat sem fizette meg nekem. Jó, hát azt a Liebner családnak kellene fizetni, mert ők a templom kegyurai – mondta a plébános. Apám nevetett egyet: Nézze, a Liebner tönkre ment, már nincs aki fizessen. Végül megcsináltuk a munkát.

Mikor a Pali bácsi idekerült Hartyánra még a faluban németül beszéltek?

Hogyne, sokan, az öregek még németül beszéltek. A barátaim szülei mind németül beszéltek. Míg el nem jöttünk otthonról, mi is németül beszélünk. Én megértettem a hartyáni svábokat. Ma is van sok dunamenti sváb család Kanadában, Torontóban. Ha találkozom velük, ma is így beszélünk. Feleségem is jól megérti őket, annak dacára, hogy ő berlini.

Kik voltak a gyerekkori barátai?

Iskolás barátok voltak a Fajth Pista, König András, Klötzl Tamás, aztán volt még egy Fajth gyerek, az is már meghalt.

Hol lakott a Pali bácsi, melyik házban, mikor Hartyánra költöztek?

Mikor idejöttünk Hartyánra, az első házunk a Telepóczki ház volt a Pekker Hanzi bácsi mellett, a Fő utcán. Ott laktunk először, később a Malom utcába költöztünk.

Úgy tudom, 1939-ig a faluban élt, a környéken dolgozott...

1936-ban bevonultam katonának Örkény Táborba a lovas huszárokhoz. Tizenhat hónapig voltam katona, akkor az apám reklamált, már öreg volt, alig tudott dolgozni. A katonaságnál is dolgoztam, építtem. Dolgoztam inárcsi szőlőbirtokosnak, építettünk Dabason, minden felé...többnyire négy emberrel.

Mikor kezdték a Nyilas pártot, én először egy jó barátommal elmentem oda, de nem tetszett ahogy beszéltek. Mondtam magamnak, ha ilyen emberek akarják az országot építeni, akkor ez nekem nem jó...

1939-ben összeszedelőzködtünk az öcsémmel és elhagytuk az országot.

A család többi tagja is itt élt Hartyánban?

Együtt laktunk, nővérem is, bátyám is. Mind ketten Pesten dolgoztak, csak én maradtam idehaza szüleimmal. Az öcsém szintén Pesten tanult cukrásznak, ott is dolgozott, de elvitték katonának. Neki se tetszett nagyon a helyzet, kapott nyolc nap szabadságot és haza jött. Akkor mentünk át a határon Ausztriába. Itt nehezen tudtam munkát kapni, mert akkor kezdték a háborús dolgokat építeni. Így aztán felmentem Németországba, repülőter építésen dolgoztam. Itt meg be akartak húzni az SS-be...

Milyen állampolgárságú volt mikor kint dolgozott?

Még akkor magyar, de az SS-be be vittek volna. Oda, aki németül beszélt, azt mind bevitték. Először küldtek egy levelet, menjek Berlinbe vizsgálatra. Bementem. Az orrom alá toltak egy papírt, hogy írjam alá. ...önként jelentkezik az SS-be... Mondom nekik, ezt én nem írom alá. Én már 1936-ban voltam katona Magyarországon. Később újra behívtak, akkor már aláírtam. Gondoltam: engem úgy sem kaptok el! Kis idő múlva megkaptam a német állampolgárságot. Közben megismertem a mostani feleségemet. Házasodni akartunk, de az apósom ellene volt, hogy külföldi vegye el a lányát.

Mit csinált a háború éveiben Németországban?

Megnősültem. Szerencsére kaptam katonai behívót a tengerészekhez. Azt mondta a feleségem: te örülsz, hogy behívót kaptál? Mondom neki: inkább ide vonulok be, mint az SS-be, mert ha engem azok elvisznek, én többet haza nem jövök.

Így tehát 1944 júniusától a háború végéig a tengerészeknél voltam katona. Úgyhogy amikor Németország kapitulált, éppen úton voltunk a hajókkal és nem jöttünk be Németországba, hanem dániai kikötőbe mentünk. Ott voltunk egy jó ideig, aztán lassan mindenki haza mehetett. Én mondtam a kapitány úrnak, a feleségem Lübek mellett van, oda szeretnék menni. Közben a feleségemnél várt a levél, az apám meghalt.

Közben mi történt otthon a családdal?

Szüleim Pápara költöztek a bátyámhoz, annak ott volt egy cukrász üzlete, ott vett házat. Édesapám ott halt meg.

Dániából én átmentem az apósomékhoz Berlinbe. Berlin mellett – úgy, mint Hartyán Budapesttől 40 km-re – az apósomnak tejüzeme volt, 48 fejőstehén, üszök. Mikor bementem a városba, ott a Városházára, a nő, aki ott ült, kérdezte: mit akarok én itt? Mondom: a feleségemet keresem. Te jó Isten, menjen innen, olyan rossz volt a helyzet, az oroszok miatt nem volt mit enni, éhezett mindenki, betegségek, tífusz. Szerencsére a feleségem még egészséges volt. Az oroszok az összes tehenet elvitték. Lassan rendeződtek a dolgok, újra kezdtem dolgozni, építkezésen.

Tudtak a németek munkabért fizetni a háború után?

Tudtak elég szépen, napi 16 órát dolgoztam, éjszaka is dolgoztunk. Közben én beadtam egy kérvényt, hogy kimennék lakni Kanadába. A nővérem Ausztriából Angliába ment, ott dolgoztak, megismerkedett több osztrákkal meg magyarral, és ők is onnan Kanadába mentek. Dolgoztunk a berlini kiállításon, készen lettünk vele. Azt mondja nekem a tervező: maga máától kezdve nálam fog dolgozni. Mondtam neki: sajnálom, de meg vannak a papírok, megyek Kanadába. Ez volt 1952-ben. Ígért sok pénzt, de már a büszkeségem nem engedte, hogy visszacsináljam, amit elkezdtem, végre akartam hajtani. A családom ott maradt Berlinben, azokat nem engedték ki, amíg nincs egy garanciám Kanadából, hogy ott dolgozhatok.

És a felesége, az apósáék mit szóltak, hogy kimegy Kanadába?

A feleségem mindig rám hagyta, hogy mit csináljak. Láttam egy jó hirdetést az újságban és már is mentem. Ácsokat keresett egy nagy cég Torontóban, nagy kikötőt építettek, oda mentem. A munkafelvételi irodán kérdezte a menedzser, tudok-e angolul. Mondom: nem. Tudok-e olaszul, spanyolul, franciául? Mondom: nem. És németül? – kérdezte. Ja, mondom,

az mehet. Én is német vagyok – válaszolta a menedzser. Hát miért nem ezzel kezdte – kérdeztem vissza. Hamarosan munkához láttam. Volt rengeteg munka.

Mi történt Kanadában, miután munkát kapott?

A nővérem a dunai sváboknál szerzett lakást Torontóban. Egy nagyon rendes családnál laktam. Abba kellett hagynom a munkát az építkezésen, mert mentem vissza Németországba a családomért. Azt mondta a főnököm a művezetőnek: mondd meg a Palinak, ha visszajön, nálam dolgozhat, mint pallér. De én soha többet nem mentem vissza ehhez a céghez, mert ott csupa olyan ember volt, aki nem tudott rendesen dolgozni. Mindig ittasak voltak, négy-öt fős csoportokban álltak és beszélgettek. Mondtam is többször a vezetőjüknek: hogy gondoljátok, hogy elkészítitek időre a munkát ilyen emberekkel. Azt mondta a főnökük: ez nem a mi gondunk, az állam fizeti. Hát, ha így gondoljátok...én nem voltam szokva az ilyesmihez.

Pali bácsi, meséljen még valamit a Hartyánon töltött gyerekkoráról!

Tizenegy éves voltam, mikor Hartyánra jöttünk lakni. Tizennégy évig laktam itt. Itt töltöttem el a fiatalságom legszebb éveit. Bálókba jártunk, szórakoztunk. Udvaroltam is. Ha Magyarországra jövök, itt érzem jól magam. Sajnos már nem sok öreg barátom él. Az Incler Sebi, a Hümpfner Jani barátom mindig szívesen fogad. A legtöbb, aki itt engem ismer, a barátaim unokái. Barátok voltak a Hentes Pista, Lauter Jani, Lauter Kati, Smitzpauli Pali, Kleineisel Józsi. Ezek voltak a régi barátaim, szép idők voltak. A testvéreim már nem kötődnek annyira Hartyánhoz, mint én. A Bözsi nővéremnek is van több hartyáni emléke. Ő is itt lakott egy darabig, aztán Pestről is kijárt. A Hümpfner Janit a nővérem tanította úszni, korcsolyázni. A kakucsi réten volt korcsolyapálya. A fürdő a pótharaszti halas tónál volt. Fürödtünk még a dabasi hídnál is. Kristály tiszta folyóvíz volt.

Csehországban eladtunk mindent és Hartyánra költöztünk. Édesapámnak ott nem maradt senki rokona, mind meghaltak. Édesanyám erdélyi szász volt. Ő németül beszélt. A szász nyelv olyan dialektus volt, amit mi nem értettünk. Ha valamit titokban akartak beszélni, a szász vagy a román nyelvet használták.

Pali bácsi, úgy tudom, nemsokára haza utazik Kanadába. Legközelebb mikor várhatjuk ismét Hartyánra?

Remélem két-három év múlva ismét jövök...

Akkor majd tovább folytatjuk a beszélgetést.

Szeretném én is, ha még három év múlva beszélgethetnénk, és itt Hartyánban...

Visszavárjuk erőben, egészségben. Jó utat kívánok.

Lauter Antal

(Pali bácsi többet nem jött vissza...véleg Kanadában pihent meg...)

L.A.